

na i poc reconeguda per la població local, s'ha passat a iniciar un procés que pot convertir el treball de la calç, i els elements materials i els aspectes humans que l'envolten, en un component del patrimoni cultural de la població que viu a l'Alta Garrotxa.

La documentació d'eines agrícoles i d'estris domèstics del Museu del Blat i la Pagesia de Cervera

Carme Bergés Saura
Museu Comarcal de Cervera

Bibliografia

ALCALDE, Gabriel; MOLIST, Miquel; SAÑA, Maria; TOLEDO, Assumpció (1997) *Procés d'ocupació de la Bauma del Serrat del Pont (la Garrotxa) entre 2900 i 1450 cal AC*. Olot: Museu Comarcal de la Garrotxa.

ARBÓS, Rainon Maria; IBARZ, Joan; PIÑOL, Isidre (2003) *Els forns de calç a la comarca de les Garrigues*. Juneda: Fonoll.

BAYER i CASTANYER, Robert (1991) *Tortellà*. Girona: Ajuntament de Tortellà.

SOLA-MORALES, Josep Maria. «Las minas de plata de Rocabrana (referencia histórica)». *Pyrene*, 58: 1.621-1.631.

Tradicionalment, la Segarra ha estat coneguda com "el graner de Catalunya" en clara referència a la seva important producció cerealística. Un predomini agrari que, malgrat la davallada del sector als anys seixanta i setanta del segle xx, continua definint un paisatge propi, unes gents i unes maneres de viure i relacionar-se amb l'entorn.

En aquest context, no és estrany que un dels més rics testimonis del nostre patrimoni etnològic es centri i es mostri al Museu del Blat i la Pagesia de Cervera, que té com a objecte principal d'estudi el món rural en el seu sentit més ampli. El conforma al voltant d'un centenar d'objectes relacionats amb la vida de pagès, que van recollir-se en una campanya popular duta a terme durant els anys seixanta del passat segle davant de l'evidència de la seva progressiva desaparició a favor de la industrialització i modernització actual del camp.

Així doncs, i ja transcorreguts molts anys després d'a-

questes primeres recuperacions, continua essent una tasca prioritària per al museu el coneixement –i reconeixement– d'aquest patrimoni. El seu estudi aprofundit havia de començar, en una primera fase, per la classificació, inventari i documentació de cadascun dels objectes recollits per tal possibilitar que aquests ens parlin, i ens condueixin, en una segona fase, cap a nous i més complexos treballs de recerca.

L'inici d'aquest programa va concretar-se l'any 2002 amb l'entrada del museu a l'IPEC amb el projecte de recerca-documentació "La pagesia a la Segarra a finals del segle xix i inicis del xx. Estudi i inventari de les feines i eines relacionades amb la producció del blat i el vi". El projecte va consistir en una primera revisió i classificació de tots aquells objectes relacionats amb la producció cerealística i vitícola que es conserven al Museu del Blat i la Pagesia, tant els objectes exposats com els objectes emmagatzemats. La classificació d'aquests darrers va representar la tasca

més feixuga, però alhora potser la més necessària i urgent, ja que es tractava d'una col·lecció important que havia quedat oblidada, durant anys, en antics magatzems que no en garantien una conservació correcta, i que podia esdevenir, per tant, "testimoni en greu perill d'extinció". La seva catalogació ha permès, doncs, recuperar-los, avaluar-ne l'estat de conservació i incorporar-los al corpus global del museu. Efectuada aquesta primera classificació, es va procedir a la documentació i posterior informatització de les dades recollides.

El resultat final de la recerca va ser l'inventari d'un total de 236 objectes que corresponen a les varietats o grups genèrics següents, tot depenent del producte treballat (blat o raïm) i tenint en compte la funció (sempre, segar, batre), l'ús (tallar, ventar, llaurar, etc.), i la utilització (animal o humana), segons il·lustra la primera taula adjunta. La segona taula correspon al tipus d'objecte inventariat i al nombre d'exemplars que se'n conserven al museu.

BLAT

Funció i ús:

Preparar el camp:

- Fanga (estovar la terra)
- Vuitena (fer boïcs)
- Arpiot (remoure la terra)
- Reu/arada (fer solcs)
- Rella
- Aixada (remoure la terra)

Sembrar:

- Plantador (plantar)

Segar:

- Falç (tallar)
- Volant (tallar)

Esclopet (protecció)

Dalla (tallar)

Fus (lligar)

Banyot (esmolar)

Batre:

Trill (xafar)

Rampill de treure palla (recollir)

Forca: dos pollegons, triança i paller (ventar)

Molí de blat (xafar)

Erer (netejar)

Sedàs (netejar)

Escaletes (suport sedàs)

Pastera (pastar)

Utilitatge de l'animal:

Jou de tost i jou de camelles (tir)

Collar

Argollans (subjectar)

Sofra (subjectar)

Arga (carregar)

Bastet (evitar el frec)

Morralles (manar i ornamentar

l'animal)

Brido (manar i ornamentar

l'animal)

Guardapols (evitar el frec)

Ferradures (higiene animal)

Contenidors:

Senatxo (per vianda)

Alforja (per vianda)

RAÏM

Funció i ús:

Falç d'empeltar (empeltar)

Podall (podar els ceps)

Contenidors:

Porro garber (per a líquid)

Barriló (per a vi)

Botelló (per a vi)

Bóta de vi petita

Portadora (raïm)

Vaixell (raïm)

Mesures: L'estudi ha determinat

la capacitat en quilos/litres de les mesures i ha permès fer la seva equivalència amb els patrons de funcionament anteriors a la instauració del sistema mètric decimal

Mesures per a àrids:

1 picotí = 0.48 kg

1 quartà = 3.83 kg

3 quartans = 11.495 kg

1 quarterà = 45.98 kg

Mesures per a líquids:

Porro = 0.94 L

Alforja o bossa, objecte emprat per contenir i transportar els estris (vianda, vi...) necessaris per al pagès durant el treball al camp (sense datació).

Fotografia: Carme Bergés (2002).

Càntir = 11.37 L

Quarter = 3.76 L

Quartà = 6.11 L

Tipus d'objecte	Exemplars
Falçó	7
Podall	13
Càvec	1
Aixada	1
Fanga	6
Vuitena	5
Sedàs	7
Erer	8
Rampill	1
Arga	1
Trill	1
Reu/arada	1
Molí de blat	1
Jou	8
Morralla	1
Brido	1
Bastet	1
Collar	4
Guardapols	1
Sofra	1
Ferradura	7
Argollans	2
Alforja	4
Esclopet	33
Falç	4
Volant	16
Mesures de líquid i gra	45
Plantadors	8

Senatxo	4
Porró garber	1
Fus	4
Rella	1
Pastera	5
Escaleta	4
Forca	5
Banyot	1
Dalla	4
Vaixell	1
Portadora	1
Bóta vi	2
Barriló	3
Botelló	1

L'any 2003-2004, i continuant amb aquesta mateixa voluntat, va iniciar-se una segona recerca IPEC-Documentació "La pagesia a la Segarra a finals del segle XIX i inicis del XX. Àmbit domèstic i vida quotidiana en el medi rural de la Segarra".

El projecte va abordar l'inventari dels objectes museístics relacionats amb l'espai domèstic recreat al llarg de les sales del Museu del Blat i la Pagesia. El recorregut museogràfic simula la distribució dels espais d'una masia de la Segarra guarnits amb tot un seguit d'objectes que es relacionen directament amb l'organització domèstica i el temps d'oci, les afeccions i els costums d'aquells que habitaven la casa. Les seves col·leccions van des de la recreació d'una cuina, amb les diferents eines que s'utilitzaven i que ens ajuden a entendre què es menjava (ingredients emprats procedents d'una economia autosuficient...), com es preparaven els àpats festius, qui seia al voltant de la taula i del foc, qui s'encairava de la manipulació i l'e-

laboració..., fins a la recreació d'un dormitori que ens mostra aspectes tan diversos com els hàbits higiènics, el descans, la religiositat familiar...

També s'han pogut documentar altres tipologies d'objectes que ens remetent al temps d'oci i els divertiments del moment (caixa de música...), el món dels infants (carrutxes...), afeccions com la caça (trampes, portafurons...) o altres tasques derivades de la vida quotidiana i que, normalment, eren assumides per les dones de la casa (bugaderia, costura...).

L'estructura i la metodologia seguida varen ser les mateixes que les del projecte anterior i ens van permetre resumir els resultats novament en dues taules. La primera taula es fonamenta en una classificació per famílies genèriques creades a partir de la funció i de l'ús que l'objecte desenvolupava dins l'àmbit domèstic tenint en compte l'aspecte privat o públic. La segona taula correspon a la identificació del tipus d'objecte i al nombre d'exemplars que en conserva el museu.

Parament de la llar

Mobiliari domèstic:

Cadira
Taula
Caixabanc
Llit
Bressol

Decoració:

Plat (de Manises, d'arracada, de cireretes...)
Plata
Motius decoratius varis
Escultura
Pintura

Gerra

Gerro

Bacina

Il·luminació:

Llum d'oli

Llum de ganxo

Quinqué

Canelobre

Elements de confort:

Burro

Escalfallits

Braser

Cuina i rebost

Llar de foc:

Esclamalla

Molls

Mossa

Graella

Graella giratòria

Paella

Olla

Tupí

Cassola

Perol

Cassó

Agafador

Rodafoç

Forroll

Eines de cuina:

Escorredora

Cullerot

Ganivet

Pala

Escumadora

Morter

Mà de morter

Setrill

Drap

Trinxador

Piló per trinxar la carn

Xocolatera

Cafetera

Manipulació d'aliments:

Motlle per fer codonyat

Matonera

Pastera

Pastereta per al llevat

Matança del porc:

Ganivet

Ganxo

Màquina per fer botifarres

Branca per assecar botifarres

Recipients per a l'emmagatzematge:

Tenalla

Pot

[Eines agrícoles Segarra 2]: Bacina de barber, emprada per afaitar i rentar els cabells (primera meitat del segle xx). Fotografia: Laura Florensa (2004).

Contenidors i transport:

- Cistell
- Cistell d'ous
- Cistell per l'aviram
- Càntir
- Caragolera
- Sopera
- Sucrera
- Safata
- Tassa
- Estovalles
- Setrilleres
- Porró
- Selló

Indumentària

Domèstica:

- Llençol
- Flassada

Personal:

- Gec
- Arnilla
- Manteleta
- Camisa

Costura

Per fer fil:

- Debanadora
- Torn
- Fus

Per cosir:

- Màquina de cosir
- Coixí de fer puntes
- Ou

Higiene

Domèstica:

- Caçamosques
- Espantamosques
- Ratera
- Escopidora

Personal:

- Orinal
- Aiguamans
- Rentanans
- Palangana
- Xeringa

Religiositat popular

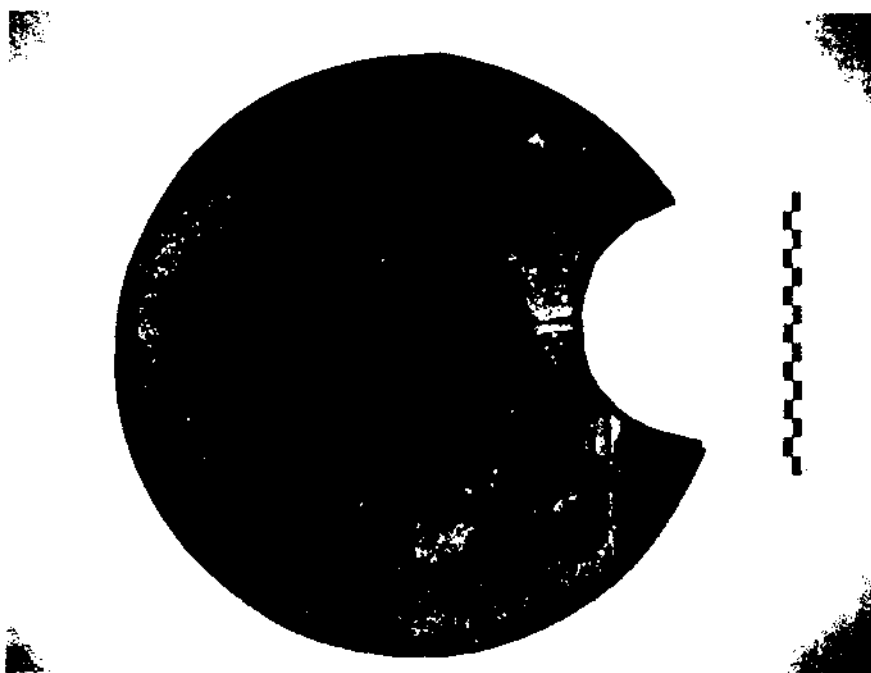
- Pica beneitera
- Creu
- Bacina
- Capelleta

Temps d'oci

- Caixa de música
- Disc de música
- Bitlles

Altres

- Bastó

Tipus d'objecte	Exemplars		
Agafador	7	Canelobre	1
Aiguamans	3	Cantereta de Verdú	4
Ampolla	1	Càntir	5
Armariet d'espècies	1	Càntir d'oli	7
Arnilla	1	Capelleta	1
Arna	1	Capsa de secalls	1
Bacina de barber	6	Caragolera	3
Bagul	1	Carrutxes	1
Balança i un pes	11	Cassó	2
Banc	1	Cassola amb tres peus	2
Banc-taula	1	Cep	2
Banyam	1	Cigarrera	1
Barrilet de mistela		Cistell	5
o vi ranci	1	Cistell d'oferrir	3
Bastó	5	Cistell per aviram	1
Batedor de cànem	1	Cistell per portar	
Bitlles	1	el berenar	1
Bol	1	Cistell per portar	
Bossa per a pintes	1	ous	3
Branca per assecar		Coixí de fer puntes	1
botifarres	1	Coixinet	1
Braser	2	Coixinet d'agulles	1
Bressol	1	Conc	1
Bugader	1	Corró	1
Burro	3	Cretnall	6
Caçamosques	2	Creu	3
Cadira	11	Creu patent	1
Cafetera	2	Cullera	5
Caixa de núvia	1	Cullerer	2
Caixeta de música	1	Cullerot	2
Camisa	1	Debanadora	3
Candeler	1	Desgranadora de	
		blat de moro	1

Disc de música	1	Manxa	1	Plata	3
Drap	1	Màquina de cosir	2	Polvoritzador	1
Eubúrnia	1	Màquina per fer botifarres	1	Porró	1
Encenser	1	Marmita	1	Pot de conserva	6
Escalfallits	2	Matonera	1	Pot de vidre	1
Esclamalla	8	Mesura de líquids	1	Quadre	1
Esclamalla i cremall	1	Mesures de llet o pot per escalfar	1	Quinqué	5
Escopidora	2	Mirall	1	Recipient	1
Escorredora	4	Molinet de cafè	1	Reclinatori i cadira	1
Escriptori	1	Molls	2	Rellotge de caixa	1
Escultura	8	Morter	19	Rellotge de paret	1
Escumadora	3	Mossa	10	Rentamans	2
Espalmatòria	1	Motlle	5	Rodafoç	1
Espantamosques	2	Neuler	2	Safata	1
Espàtula	1	Olla	11	Saler	3
Esportí	2	Orinal	1	Segell per marcar	1
Estalvis	2	Ornament	2	Setrill	5
Estampa	2	Ou de pedra	1	Silló	1
Estovalles	1	Paella	11	Sopera amb tapa	3
Flassada	1	Paella foradada	1	Sucrera	1
Fogó portàtil	2	Paia de forner	1	Suport	1
Fogonet	1	Palangana	1	Tallant	1
Forquilla	5	Panereta de la costura	1	Tamboret	1
Forroll	1	Pannell amb frontisses	1	Tapa de sopera	1
Fus	2	Pany i clau	1	Tassa	4
Gàbia per a perdius	2	Panys	1	Taula	3
Ganivet	1	Pastera	4	Tauleta de nit	2
Ganivet per a la matança del porc	2	Pastereta per al llevat	5	Tenalla	6
Ganxo per a la matança del porc	1	Penja-robes	1	Test	1
Gec	1	Pentinador de cànem	1	Torn	1
Gerra	7	Perol	6	Torradora	1
Gerret	1	Piló per trinxar carn	1	Trampa per a ratolins	1
Gerro	3	Pintura sobre tela	1	Tres peus	3
Gibrell	1	Piqueta d'aigua beneïda	1	Trinxador	3
Graella	2	Pitxer	4	Tupí	7
Graella doble	1	Plànol projecte de canalització de Cervera	1	Xeringa	1
Graella giratòria	7	Planxa	7	Xocolatera	5
Graella senzilla	1	Plat	15		
Guitza	2	Plat d'arracada	6		
Làmina	2	Plat de blondes	2		
Llanterna	1	Plat de cirereta	4		
Llàntia	1	Plat de farinetes	1		
Llençol	1	Plat de Manises	1		
Llit de matrimoni	1	Plat de mort	4		
Llum	1	Plat decorat	1		
Llum de carbur	1	Plat gallonet	1		
Llum d'oli	5				
Llum d'oli de ganxo	15				
Mà de morter	1				
Mà de morter i morter	3				
Macerina	3				
Manteleta	1				